

Рецензия

от проф. д-р Жанета Стойкова Добрева

преподавател по възрастова и педагогическа
психология(възрастово консултиране) в Тракийски
университет, Стара Загора

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователно-научна степен „доктор” по професионално направление 3.2. Психология, научна специалност: Медицинска психология (Консултативна психология) на тема:

„Емпатия и родителски стил при студенти от България и САЩ”

на Виолета Павлова Коун, докторант в СУ „Св.Климент Охридски”, Философски факултет, Катедра ”Социална, трудова и педагогическа психология”.

Оценката на представения дисертационен труд е извършена на базата на няколко критерия, съответстващи за такъв вид научна разработка:

I.Актуалност и значимост на изследователския проблем

II.Научна и методологична обосновааност на проблема

III.Обхват и представителност на изследването. Резултати и интерпретация

IV.Приносна стойност на научно-изследователския труд за теорията и практиката

V.Структура и дизайн на изложението, стил и език

VI. Заключение

I.Актуалност и значимост на изследователския проблем

Актуалността и значимостта на изследователския проблем на предложения дисертационен труд се определя от две съществени обстоятелства :

1. Интензивните изследвания върху емпатията в различни области на човешката практика предвид на съществената роля, която тя играе в психотерапията, оформянето на човешките отношения и взаимовръзки, включително на базата на действието на невроните от префронталната кора.
2. Необходимостта от разширяване на познанието върху същността на емпатията, факторите, които я обуславят и връзките ѝ с други психични феномени на интер и интра психично ниво.

В търсенето на още отговори на горепоставените въпроси, докторантката е определила като предмет на настоящия дисертационен труд изследването на връзката на нивото на емпатия при студенти от бакалавърски програми от САЩ и България, като представители на две различни култури и възприемания родителски стил на техните родители.

II. Научна и методологична обосновааност на проблема

Направен е детайлен, многоаспектен и задълбочен литературен преглед на теориите за емпатията, обясняващи нейната същност, нейните компоненти и нивата на емпатия. Представени са различията между емпатията и три близки феномена на интересубективността – съчувствие, личен дистрес и емоционално заразяване. Описани са най- разпространените в изследователската практика инструменти на измерване на емпатията. Литературните проучвания върху родителския стил са фокусирани върху концепциите на Диана Баумринд и Гордън Паркър. Анализирано е измерението „контрол” на родителския стил и са описани често използвани

инструменти за неговото изследване. Теоретичният анализ респектира с използването на богата библиография, която съдържа 249 литературни източници, от които 21 на кирилица(български и руски езици) и 228 на латиница. В търсенето на пресечна точка между емпатията и родителския стил В. Коун анализира идейните възгледи на Джон Боулби, Хайнц Кохут и Мартин Хофман, засягащи въпросите за произхода, стадиалността в развитието на емпатията и видовете морални дилеми. Оригинален е подходът на В. Коун в теоретичното проучване към систематизирането на факторите, повлияващи развитието на емпатията да прибави още една група, наречени „други фактори”. Тук са анализирани ролята и значението на културата, обучението и театъра за развитието на емпатийните състояния и са приведени данни за направени досега наблюдения и емпирични проучвания, които подкрепят повече или по-малко подобна релация.

III.Обхват и представителност на изследването. Резултати и интерпретация

Експерименталната част на дисертационния труд на В. Коун впечатлява с:

- логиката на представянето на елементите на изследователския замисъл- изследователската теза, обектно- предметната област, с прецизно формулирани цел, хипотези и задачи.
- адекватно подбраните, убедително обосновани и представени, съобразно целта и задачите на проучването, изследователски методи и инструментариум. Последният включва следните утвърдени в изследователската практика инструменти:

а/Емпатичен квоциент/Поведенческа скала на Кембридж

б/Индекс за междуличностна реактивност

в/Скала „Родителска връзка”

Изследователските компоненти са подчинени на всеобщия научен принцип за взаимно съответствие. Изследвани са многопосочни възможни релации, като е използван метода на структурното моделиране: влиянието на родителския стил върху емпатичните нива; влиянието на националните особености; влиянието на пола; влиянието на театъра, обучението и избраната специалност.

Дисертационният труд е разработен на базата на широк обхват на проучването: изследвани са 399 студенти, основно от две големи национални групи – българска и американска (САЩ) в период от една година.

Убедителна е логиката и обосновката в представянето и обработката на получените емпирични данни, включваща:

- събиране на емпирични данни чрез използване на изследователски инструментариум от 3 скали, предназначени за измерване на емпатията и родителския стил;

- използване на различни алгоритми за преобразуване на емпиричните данни в емпирични резултати чрез статистическа обработка, базирана на използването на адекватни и взаимнодопълващи се статистически методи(дескриптивни статистически методи, корелационен анализ, регресионен и дисперсионен анализи, и метода на Т-тест), доказващи връзки, зависимости и тенденции в съответствие с поставените задачи и предложени хипотези.

Получените взаимозависимости между изследваните променливи са обсъдени задълбочен и богато са визуализирани с помощта на 20 таблици, 6 графики и 8 фигури.

Обработените и интерпретираните емпирични резултати са в основата на изграждането на работен Модел на факторите, повлияващи емпатията през целия живот.

Наред с безспорните достойнства на научното изследване у мен се породиха и някои въпроси и съображения към неговата организация, част от които намирам за необходимо да споделя.

1. Още в Увода на дисертационния труд се твърди, че емпатията се изследва от различни научни области : психология, невронаука, философия, антропология, етиология , а също от бизнеса и политиката. В теоретичната част се представят идейните позиции за ролята на емпатията на различни направления в консултативната психология(аз-психологията, клиенто-центрираната психология и когнитивно-поведенческата терапия) и същевременно и във философията. Липсват аргументи защо от всички останали науки, освен психологията, които изследват феномена „емпатия”, е избрана и представена философската гледна точка. Според мен, ако ще бъдат разглеждани други трактовки на емпатията, извън психологията, следва да се обоснове защо. Считам, че в конкретния случай всичко, което е напълно достатъчно за изясняване на теоретичните основи на направеното изследване е представено в т. 2. 2. от литературния преглед.

2. В представения текст на дисертационен труд липсва ясно обособена концепция на изследването, въпреки че може да се приеме, че тя имплицитно се съдържа в различни части и текстове от глава 3. Може би именно поради това остава неизяснен въпросът защо се очаква, че позицията, предложена от по-голям брой теоретици и изследователи ще бъде потвърдена в настоящото изследване(Хипотеза №3).

3. По отношение на характеристиките на изследвания контингент, считам че е коректно да се посочат онези 4 университета в България, студентите от

които формират основната част от извадката. Останалите 2 висши училища като МТ&М Колеж в София и Варненския свободен университет, които имат по един участник не следва да се обособяват като самостоятелни гнездови единици, а биха могли да влязат в общата рубрика „други”. Същото се отнася и за студентите от САЩ от Университетите в щата Вирджиния и щата Кънетикът с по един студент -участник.

4. Прави впечатление, че валидизацията и стандартизацията на част от инструментариума (Емпатичен квотиент и Индекс за междуличностово реагиране) се обсъжда паралелно и дори след получените резултати на основните доказани зависимости, което води до понижаване на доминантата на главната цел и задачи.

5. В изводите се посочва, че съгласно резултатите от изследването върху емпатията оказват влияние националността, полът, изучаваната специалност, участието в театър и специализираното обучение. Въпросът ми е дали всъщност връзката не е обратна: изборът на изучаваната специалност да е резултат от нивото на развитие на емпатия?

IV. Приносна стойност на научно-изследователския труд за теорията и практиката

От всички представени от докторант Коун приноси на дисертационния труд приемам за действителни следните:

1. Крос-културно изследване на емпатията и проследяване на съвкупното влияние на националността, изучаваната специалност, пола, участието в театрални постановки и специализирани обучения, което успоредно с родителските фактори, позволява първоначални оценки на съотношенията и силата на отделните фактори.

2. Изграждане на Работен модел на факторите, повлияващи емпатията през целия живот.

3. Ревизиране на факторната структура на инструменти за изследване на емпатията „Емпатичен квотиент” и „Индекс за междуличностово реагиране”, основана на данните от извадки от различни култури.

Останалите посочени от докторантката приноси, приемам по-скоро като резултати от направеното изследване, които са изискуем атрибут на всеки един дисертационен труд.

V. Структура и дизайн на изложението, стил и език

По отношение на този критерий , представената дисертация на В. Коун се отличава с:

1. Логическо разгръщане на идейния замисъл, ясно и точно формулиране и аргументиране на отделните акценти от съдържанието, които насочват към основното и значимото в тях; дизайна на научния труд, който съдържа логически определени и взаимосвързани глави.

2. Форматната и съдържателна характеристика на всяка глава се представя чрез:

- целенасочено формулиране на заглавието и следващите подзаглавия, които насочват към кратко представяне и обобщено акцентирание на основните проблеми, разгледани в тях;
- стремеж към осигуряване на максимално точно, ясно и полезно интерпретиране, обобщение и обосновка на постановки, идеи, резултати;
- стремеж към използване на синтезирано научно –релативно поднасяне на информацията чрез точен понятиен апарат и проблематичен анализ;

- използване на четивен стил, без да бъдат направени компромиси с научните критерии.

Единствената ми препоръка в това отношение е свързана с факта, че на места вероятно поради особеностите на превода са използвани понятия, които имат близко звучене с английските, но в българския език носят различно семантично значение.

Представеният автореферат отразява основното съдържание на дисертационния труд и дава информация за направените 4 публикации по темата.

VI. Заключение

В заключение изразявам мнение, че дисертационният труд на тема: **„Емпатия и родителски стил при студенти от България и САЩ”**

отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за развитие на академичния състав в СУ „Св.Кл.Охридски”. Авторът притежава умения и компетентности за осъществяване на научно-изследователска дейност и на базата на гореизложената рецензия убедено давам своя положителен вот за присъждането на образователно- научната степен „доктор” на Виолета Павлова Коун.

22.05.2017

Подпис:

София

(проф. д-р Ж. Стойкова)